

Alexandru St.Bellu, fotograf al
vieții rurale românești din
secolul trecut (1850-1921)

Petre Costinescu și Leonid Buzoianu

Alexandru St.Bellu s-a născut în București la 5 mai 1850¹⁾. Copilăria a petrecut-o în Elveția, împreună cu mama sa, iar după vârsta de 10 ani a fost trimis la Paris²⁾ pentru continuarea studiilor liceale și universitare; acolo a urmat cursurile Facultății de Drept. O parte din această perioadă, cam între anii 1860-1872, cu întreruperi datorită întoarcerii în țară, a locuit la unchiul său Georges de Bellio, cunoscutul colecționar român, admiratorul, prietenul și deseori sprijinitorul dezinteresat al pictorilor impresionisti din Franța³⁾.

Petrecându-și anii copilăriei și adolescenței într-o ambianță de aleasă cultură, venind deseori în contact cu lumea rafinată a artei (grație înținselor relații ale unchiului său), trăind într-o vreme în care se nasc și își fac drum epocale invenții, era firesc ca tânărul Alexandru Bellu să-și formeze de la început gustul pentru frumos și să-și îndrepte curiozitatea spre cele mai diverse domenii. Unul din aceste domenii a fost și fotografia, de care se interesa mai demult și Georges de Bellio⁴⁾.

Până în anul 1872 are loc perioada de inițiere. Alexandru Bellu se documentează: prin unchiul său cunoaște pe Nadar (Gaspar Felix Tournachou) și-i frecventează atelierul⁵⁾; ia contact cu constructorii de aparate fotografice și urmărește evoluția și continua perfecționare a procedeelelor ce vor putea face fotografia mai ușor accesibilă neprofesionistului, amatorului.

Acest moment, atât de așteptat de mulți, se va situa prin anul 1873, când au apărut primele plăci cu gelatino-bromură, dată pe care istoricii fotografiei o consideră ca actul de naștere al fotografiei moderne, înainte de apariția peliculei⁶⁾.

Alexandru Bellu se reîntoarce în țară și se căsătorește cu Alexandrina I.N.Alexandrescu.

Este aproape cert, că începând cel mai târziu cu anul 1875, în cursul călătoriilor pe care le face împreună cu soția sa la Paris, Florența și Veneția, Alexandru Bellu achiziționează toată aparatura fotografică de care avea nevoie.

De acum înainte vreme de peste 35 de ani, el se va consacra cu pasiune fotografiei, sau mai precis unui anumit gen de fotografi, în care, cu timpul a excelat:

*) Autorii mulțumesc pe această cale prietenilor lui Șarlat Costinescu, persoane care în tinerețea lor l-au cunoscut pe Alexandru Bellu. Bunăvoinței acestora le datorăm informații și mai ales documente fotografice unice, care astăzi se păstrează în arhiva personală a semnatarilor acestor rânduri.

Autorii se oferă ca după apariția acestei evocări, să organizeze o expoziție retrospectivă sub auspiciile **Asociației Artiștilor Fotografi**, cu valoroase piese din colecția lui Alexandru Bellu care au mai putut fi salvate. Ea ar avea meritul de a semnaliza cunoașterii publice contemporane o operă parțial uitată, parțial necunoscută și ar fi un act de legitimă recunoștință adresat aceluia care a fost omul și fotograf al Alexandru Bellu.

scene pitorești din viața de la țară. Majoritatea fotografiilor a fost făcute în comuna Urlați (județul Prahova), localitate unde se afla o proprietate a sa și a soției sale. În două din clădirile aflate pe această proprietate, Alexandru Bellu își păstra o parte din valoroasele colecții de artă pe care și le constituise⁷⁾.

Ulterior acestea, ca de altfel și întreaga proprietate, au fost donate, prin testament, de soții Bellu, Academiei Române, iar mulți ani după aceea, în 1953, a luat ființă acolo un muzeu etnografic, întregul complex devenind monument de arhitectură⁸⁾.

Privind astăzi după aproape un veac, unele imagini prinse de obiectivul său, nu-i putem contesta lui Alexandru Bellu meritul de a fi unul din precursorii unui gen în care a reușit să realizeze o fericită îmbinare artistică între viziunea picturală și cea fotografică, chiar dacă uneori idealizarea realității l-a condus până în pragul neverosimilului.

C.Săvulescu, cunoscutul istoric al fotografiei românești, remarcă în unul din studiile sale lipsa documentelor fotografice ale lui Alexandru Bellu și invita pe deținătorii săi să le facă cunoscute prin publicare⁹⁾.

Prieten încă de la Paris cu Nicolae Grigorescu, care făcuse portretul soției sale și mai târziu pe cel al unchiului său, Georges de Bellio (prin 1876 N.Grigorescu locuise la Paris, în aceeași clădire cu acesta din urmă)¹⁰⁾, Alexandru Bellu ca și pictorul s-au inspirat, la un moment dat, de la aceleași surse, care i-au influențat probabil pe ambii în egală măsură. De aceea s-a pretins că subtila atmosferă "grigoresciană", emanată de unele fotografii, este mai mult o confirmare a acestui fapt, decât o simplă coincidență. S-a mai spus despre Nicolae Grigorescu și Alexandru Bellu că unul pictează cu pensula și celălalt cu obiectivul, afirmație la care A.Bellu ar fi răspuns: "Dar el are talentul și eu nu am culoarea".

În imaginile pe care le-a înregistrat pe nenumărate clișee, apăreau tinere țărânci în frumoase costume naționale¹¹⁾ carul cu boi, păstorul, moșul Niță, cîntînd din fluier, fata mîlînd o vacă pe drum, întînirea la puț, sau vedere lîngă ulucă, jocul, trecerea prin apa gîrlei (Cricovul) pe jos, cu boii sau în car, țigăncă Didina din Mimiș, casa țărănească, căpița de fîn, stogol de coceni, poarta, troița, cobilița, donița, coșul, vasele de lut, furca de tors, cea pentru paie și cîte altele. Nimic din elementele (chiar mărunte) ale pitorescului vieții țărănești de odinioară, nu a fost uitat.

În compozițiile sale, ca și în scenele "prinse pe viu", Alexandru Bellu nu a disociat niciodată omul de mediul în care trăia. De aceea înregistrările făcute nu reprezintă decât rareori portrete sau subiecte statice; și cînd totuși a făcut aceasta, scopul era mai mult cel documentar: case vechi¹²⁾, interioare, obiecte de artă, etc. Puținele dar admirabilele sale portrete sînt în general cele de familie sau autoportrete. Ca și marii impresionisti ale căror opere le-a cunoscut prin unchiul său, Alexandru Bellu caută inspirația afară, în natură, în plin soare, printre oameni, acolo unde va găsi toate posibilitățile de exprimare artistică pe care nici un atelier profesionist nu i le poate oferi.

În deseale sale călătorii, Alexandru Bellu se împrietenește nu numai cu mari fabricanți de aparate și produse

fotografice, dar mai cu seamă cu mari fotografi profesioniști. Dintre aceștia va rămîne strîns legat de Jules Richard, constructorul aparatului pentru fotografii stereoscopice "Verascope" și de reputatul fotograf italian Allinari din Florența, în al cărui atelier, extraordinar de bine utilat, își prelucra singur, ca de obicei, materialul expus în timpul vizitelor în Italia. Allinari, pe lîngă faptul că era un mare portretist, se specializase și în fotografia documentară pentru albumele de artă: palate, biserici, monumente, muzee, picturi în ulei, fresce murale, etc. După unele din reproducerea sa s-au realizat apoi (în același scop), fotografuri remarcabile prin frumusețea lor. Numeroase din acest fotografii și fotografuri (astăzi în cea mai mare parte dispărute) i-au fost dăruite lui Alexandru Bellu, nu numai de Allinari, dar și de către un alt mare fotograf florentin, Brogi.

Nu se cunosc decât puține detalii despre aparatele pe care le poseda Alexandru Bellu. Se știe totuși că avea cel puțin patru:

1. Un aparat mare, construit din lemn, corespunzînd ca dimensiuni cu ceea ce am numi azi un 18/24 cm. Era prevăzut cu burduf, casete și deci adecvat pentru plăcile de sticlă; obiective de fabricație franceză **Hermagis** sau **Berthiot**. Aveau luminositatea maximă $f = 5,8$. Aparatul necesita un dispozitiv puternic de susținere.

2. Un aparat asemănător cu primul, dar de format mai mic, cam ceea ce ar fi astăzi un 13 x 18 cm.

3. Un aparat identic cu cel de la punctul 2, dar prevăzut cu două obiective, pentru fotografii stereoscopice.

4. Un aparat **Verascope Richard**, pentru fotografii stereoscopice, utilizat mai cu seamă în deplasări. Fiind "portativ", folosea plăci de 45 x 107 mm extrasubțiri.

La acestea se adăugă aparate mici și foarte mari pentru vizionarea diapozitivelor (simple sau stereo). Materialul fotosensibil folosit, plăci și hîrtie, era fabricat exclusiv de **S.A.A. Lumiere et ses fils** - Lyon.

Alexandru Bellu avea o deosebită predilecție pentru diapozitive, care îi serveau și pentru crearea, prin contact, de copii negative pe plăci de sticlă. Datorită acestei măsuri de precauție, spargerea unor clișee valoroase nu mai reprezenta o pierdere ireparabilă. Grație acestui fapt, unele din aceste clișee, au parvenit pînă la noi. Copiile sale erau făcute pe hîrtie mată și erau virate în brun-violet sau negru violet. Copiile realizate cu aparatul Verascope se făceau pe hîrtie lucioasă, în culoare sepia.

Fotografiile, pe care le aprecia ca deosebite, le monta fie pe cartioane albe, rigide, rugoase, cu margini neregulate, de cea mai bună calitate, fie pe cartioane subțiri, cunoscute sub denumirea de **Papier de Japon**.

În timpul vieții și mult mai târziu după aceea, fotografiile sale au fost cerute pentru a figura (sau au figurat fără a i se mai putea cere voia) la diferite manifestări culturale din țară și străinătate. După amintirile relatate cîteva dintre acestea au fost:

1. **Expoziția universală de la Paris** din anul 1900 în **Pavilionul României** (inițial se propusese să se construiască un pavilion în stil românesc, după modelul casei lui Alexandru Bellu de la Urlați)¹³⁾ unde erau expuse, pe lîngă obiecte de artă românească din colecțiile provenite de la

el și câteva din cele mai frumoase fotografii ale sale, reprezentând cule. și vederi din viața de țară.

2: **Expoziția jubiliară** din anul 1906 din Parcul Carol I (astăzi Parcul Libertății), una din clădirile construite acolo, după proiectul arhitectului Victor Stefănescu, a fost mobilată în parte cu obiecte puse la dispoziție de Alexandru Bellu, din colecțiile sale de artă românească, inclusiv numeroase fotografii, acestea la rugămintea doctorului. C.Istrati, președintele Comitetului de organizare al expoziției. Arhitectul Victor Stefănescu a utilizat pentru elaborarea proiectului său, albumul întocmit de Alexandru Bellu, cuprinzând numeroase fotografii de case vechi și cule (unele în stare de ruină).

3. În timpul primului război mondial, din inițiativa arhitectului Petre Antonescu, un grup de români aflați în refugiu la Paris (1916-1918) a strâns un prețios material documentar, pentru a publica volumul **La Roumanie en images** de 270 de pagini, lucrare apărută însă abia în anul 1919 la **Imprimerie A.G.L. Hoir**, 26 rue du Delta, Paris. În această frumoasă lucrare despre țara noastră, foarte bogat ilustrată apar - între altele - mai multe reproduceri după picturile lui N.Grigorescu, precum și opt reproduceri după fotografii ale lui Alexandru Bellu, executate înainte de 1900. În capitolul **Preliminarii** se precizează sursele: Al.Bellio (Bellu) și Verascope Richard. Pe pagina 99 figurează una sub alta: **Țărăni femeie din satul Urlați** de Al.Bellio (Bellu) și **Țărăni țărancă** de N.Grigorescu. Casa **Jules Richard** deținea la acea dată (și poate deține și astăzi, în arhivele sale) numeroase clișee Verascope sau copii ale lui Alexandru Bellu.

4. În cartea **România pitorească** de Nicolae Iorga, apărută în anul 1926 în Editura "Cultura Națională" din București, care reprezintă, după cum rezultă din **Prefață** o continuare a volumului citat la punctul 3, sînt reproduse cinci fotografii de Alexandru Bellu (care decedase în 1921).

5. Mult mai tîrziu, la 23 noiembrie 1937, 16 ani după dispariția lui Alexandru Bellu, Elena Văcărescu, pe atunci la Paris, ține o frumoasă conferință literar-muzicală, avînd ca subiect **Les Loutiers de la Dambovitza (Lăutarii Dimbovitzei)**, cu concursul violonistei Lola Dobescu.

Conferința a fost publicată în revista "Conferința" împreună cu 3 fotografii foarte cunoscute de Alexandru Bellu: **Moș Niță cîntînd din fluier unor fete care joacă, Întîlnire la puț (Idiliș) și Fată torcînd lîngă un gard din ruiele**. Aceste imagini au reprezentat o fericită ilustrare a conținutului plin de românism al conferinței.

Ca dovadă a favorabilelor aprecieri de care se bucurau pe plan național fotografiile artistice realizate de Alexandru Bellu, vom mai cita două exemple:

6. La începutul acestui veac, la cererea Editurii Sfetea, Alexandru Bellu autorizează tipărirea de cărți poștale ilustrate (unele chiar colorate) cu reproduceri ale lucrărilor sale. **Secția de stampe a Bibliotecii Academiei R.S.România** deține un număr foarte mic de asemenea exemplare, considerîndu-le drept rarități. Ulterior, astfel de aprobări au mai fost acordate Editurii Socec și mai tîrziu Editurii Cartea Românească, fie de către Alexandru Bellu, fie de către succesorii săi.

7. Mai aproape de noi, în **Muzeul de**

Artă Națională "Prof. Nicolae Minovici" se puteau vedea fotografii ale lui Alexandru Bellu, care se armonizau perfect cu frumoasele colecții de artă națională ale omului de știință român.

Se naște o întrebare firească. Care a fost soarta marelui număr de clișee și copii făcute de Alexandru Bellu în decurs de o jumătate de veac?

Vom încerca să răspundem.

La data decesului său, 25 aprilie 1921, arhiva sa fotografică era încă întreagă. O succesiune care se anunța extrem de dificilă și de lungă durată, nu mai putea împiedica inevitabila dispersare a acestora. După unele informații, se pare că prin anii 1927-1928, la sugestia lui Nicolae Titulescu, pe atunci ministru de externe al României, o importantă parte din clișeele lui Bellu (dintre care multe de mare valoare) au fost achiziționate de către Ministerul de Externe. Restul de clișee pe sticlă (negative și diapozitive), normale sau stereo, precum și copii pe hîrtie, au fost împărțite între numeroșii succesori. În urma decesului acestora și a vicisitudinilor ultimului război mondial, toată opera fotografică a lui Alexandru Bellu, distrămată și risipită, dispărea încetul cu încetul...

Autorii, mînați astăzi de dorința de a scoate din umbră personalitatea acestui fotograf al secolului trecut, au dus cu răbdare și perseverență o adevărată muncă de arheologi ai fotografiei, reușind să adune, încetul cu încetul, un material documentar apreciabil care cuprinde reproduceri fotografice, copii contact după clișeele originale pe sticlă și date biografice puțin cunoscute.

Ne exprimăm speranța, așa cum am făcut-o și la începutul acestui articol, că va fi posibilă realizarea unei expoziții retrospective, chiar dacă numai cu o parte infimă din lucrările lui Alexandru Bellu. Dorim ca cele peste 60 de fotografii pe care le putem prezenta în formatul adecvat, să atragă atenția binevoitoare și meritată a Asociației Artiștilor Fotografi, din care și autorii fac parte.

Nu putem găsi o încheiere mai potrivită, decît cea făcută de ziarul bucureștean "l'Indépendance roumaine" din anul 1921, cînd anunțînd stingerea din viață a lui Alexandru Bellu, îi evoca în câteva rînduri personalitatea:

"Artist în toată accepțiunea cuvîntului, el făcuse din locuința sa ¹⁴) un adevărat templu al artei și al "frumuseții pure", sub toate formele sale.

Pasionat de fotografie, ridicată la înălțimea unei arte, el s-a străduit, cu succes, să reproducă și să facă cunoscute scenele pline de grație ale vieții noastre țărănești, care prin obiectivul său au devenit adevărate tablouri de maestru".

Referiri și note

1) Familie cunoscută uneori și sub numele de Bellio, nume purtat efectiv numai de unul din membrii săi și sporadic de alții. Deși nu a purtat acest nume, deseori Alexandru Bellu era numit și Bellio, mai cu seamă în străinătate.

2) Petre Oprea, **Colecționari de artă bucureșteni**, București, 1976, pag.96.

3) Remus Niculescu, **Georges de Bellio, L'ami des impressionnistes** în "Revue roumaine d'histoire de l'art", tome I, Nr.2, 1964.

Referitor la nume și la particula de, v. nota 9, p.244.

4) Remus Niculescu, op.cit., pag. 212.

5) În localul lui Nadar are loc în 1874 "prima expoziție de grup a pictorilor impresionisti", cf. Vasile Varga și Elena Costescu în **Andrescu**, București, 1978, p.173.

6) C.Săvulescu, **Perioada colodului umez și uscat** în "Fotografia", nr.4-5, 1974 și George Potra, **Din Bucureștii de altădată**, București, 1981, p.425 (Precizăm că Alexandru Bellu a lucrat numai pe plăci cu colodiu uscat).

7) Petre Oprea, **Op.cit.**, 9.96-97.

8) Mihail Apostol și Mihail Vulpescu, **Muzee și monumente prahovene**, volum editat de "Comitetul pentru cultură și artă a județului Prahova", 1971, p.100-101.

9) C.Săvulescu, **Amatori de fotografii în secolul trecut și la începutul secolului al XX-lea** în "Fotografia", nr.2 (110), martie-aprilie 1976.

(Precizăm că din păcate multe numere ale revistei "Fotografia" lipsesc din colecțiile **Bibliotecii Academiei R.S.România**, precum cel de față și cel citat la punctul 6. Cota publicației este P.II.34.562.)

10) Remus Niculescu, **Op.Cit.**, p.223 și 238.

11) George Potra, **Aspecte din istoricul fotografiei în România** în "Fotografia" nr.10, octombrie 1970, p.602.

12) George Potra, **Ibidem**, p.602.

13) Remus Niculescu, **Op.cit.**, p.245 Nota 10.

14) Din strada Dionisie Lupu nr.2 (în porțiunea care a devenit astăzi strad. Tudor Arghezi).

Lista fotografiilor

executate de Alexandru Bellu între anii 1890-1895 în comuna Urlați și împrejurimi - județul Prahova - Rîul este Cricovul

- R₇ - Țărancă cu doi boi, trecînd prin gîrlă
- R₁₁ - Două țărânci la puț
- R₁₄ - Țărancă în cîrîng
- R₁₇ - Țărancă în pădure, cu donița
- R₂₃ - Tigancă Didina, din Mimiu
- R₂₇ - Țărancă trecînd prin gîrlă, cu un vas de lemn pe cap
- *R₃₀ - Portret de fată
- R₃₂ - Portretul lui Alexandru St.Bellu (după 1900)
- *C₁ - Țărancă cu o vacă, mergînd pe drum
- C₁₀ - Țărancă cu cobiliță și donițe, în cîrîng
- *C₁₆ - Car cu boi și trei țărânci, trecînd prin gîrlă
- C₁₇ - Car cu boi și trei țărânci și un țărău, trecînd prin gîrlă
- C₁₈ - Car cu boi și trei țărânci (una mîna boii), trecînd prin gîrlă
- *C₂₁ - Car cu boi cu coviltir. În el o țărancă și Moș Niță. În gîrlă, o țărancă cu cobiliță și donițe
- C₂₃ - Car cu boi pornind pe cîmp, cu două țărânci și Moș Niță în el
- C₂₉ - Grup de țigani
- C₃₀ - Satră de țigani, cu corturi
- C₃₁ - Grup de țigani, cu căruță și catîri
- *C₃₅ - Țărancă și Moș Niță, cîntînd din fluier
- *C₁₁ - Țărancă cu prunc

* reproduse la ilustrații

* * *

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Cea de-a patra ediție, ca o amplă manifestare educativă, politico-ideologică și cultural artistică, s-a desfășurat în cursul ultimilor doi ani antrenînd un mare număr de membri ai Asociației noastre.